

Η σωματική τιμωρία των παιδιών ως πρακτική διαπαιδαγώγησης - πειθαρχίας

Παπαδάκου Σταυρούλα¹, Παπαγεωργίου Κωνσταντίνα²

Απευθυνθήκαμε σε 350 γονείς, που προσκόμισαν το παιδί τους στα τακτικά ιατρεία της κλινικής μας, με ερωτηματολόγια για να τα απαντήσουν προαιρετικά και ανώνυμα, προκειμένου να διερευνήσουμε τη χρήση σωματικής τιμωρίας σε συγκεκριμένο κοινωνικό περιβάλλον και να αναδείξουμε την αξία αλλαγής εγκατεστημένων συμπεριφορών, με την προοπτική της περαιτέρω διερεύνησής τους στα επόμενα χρόνια. Το 83% των γονέων, που απάντησαν, δήλωσε, ότι χρησιμοποιεί τη σωματική τιμωρία, το 11,49% με πρόσθετη χρήση αντικειμένων, ενώ 41,37% αποδέχθηκε την απώλεια της ψυχραιμίας του.

Παράγοντες όπως η ηλικία των γονέων, το μορφωτικό τους επίπεδο, καθώς και ο μέσος όρος ηλικίας των παιδιών, δεν βρέθηκε να έχουν σημαντική συσχέτιση με αυτή την πρακτική. Η ύπαρξη βοηθητικού - υποστηρικτικού προσώπου στο σπίτι (συγγενής ή όχι), συνδυάζεται με μείωση της χρήσης της σωματικής τιμωρίας. Οι περισσότεροι γονείς συμφωνούν ότι αυτή η τακτική μπορεί να χαρακτηριστεί ποινικό αδίκημα. 47% επιθυμούν ή αναζητούν ειδική εκπαίδευση στη διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους, ενώ 40% εξ αυτών αποδέχονται ότι ο παιδίατρος έχει ρόλο σε αυτό.

ελληνική νοσοκομειακή οδοντιατρική 9: 107-110, 2016

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σωματική τιμωρία ορίζεται ως η χρήση φυσικής δύναμης με την πρόθεση να προκληθεί στο παιδί η εμπειρία του πόνου, αλλά όχι του τραυματισμού, προκειμένου να τροποποιηθεί η συμπεριφορά του κατά την επιθυμία του ενήλικα. Δύο είναι τα κύρια χαρακτηριστικά, που διαφοροποιούν τη σωματική τιμωρία από τη σωματική κακοποίηση: 1) Η βαρύτητα της πράξης και 2) η πολιτισμική νομιμότητα - ανοχή. Η σωματική τιμωρία θεω-

ρείται στις περισσότερες χώρες ως μία επιτρεπτή πράξη βίας στα πλαίσια του γονικού ρόλου. Αντιθέτως, η κακοποίηση είναι μία πράξη βίας από το γονέα προς το παιδί που ξεπερνά τα επιτρεπτά από το νόμο όρια και τα κοινωνικά ήθη και εκθέτει το παιδί σε αυξημένο κίνδυνο τραυματισμού. Αυτό που είναι χαρακτηριστικό μεταξύ των δύο κοινωνικών φαινομένων είναι, ότι τις περισσότερες φορές η σωματική τιμωρία δεν καταλήγει σε κακοποίηση, αλλά η κακοποίηση τις περισσότερες φορές αρχίζει ως σωματική τιμωρία¹⁻⁴.

Οι γονείς χρησιμοποιούν τη σωματική τιμωρία, προκειμένου να τροποποιήσουν τη συμπεριφορά των παιδιών τους, είτε ως πρακτική πειθαρχίας, είτε ως μέθοδο «διαπαιδαγώγησης».

Σκοπός της εργασίας είναι η διερεύνηση της χρήσης της σωματικής τιμωρίας σε συγκεκριμένο αστικό κοινωνικό περιβάλλον με κοινά χαρακτηριστικά και η επισήμανση της αξίας αλλαγής εγκατεστημένων συμπεριφορών για την αποφυγή των απώτερων κινδύνων από τη χρήση της.

Η εργασία αυτή αποτέλεσε το 2001, το πρώτο μέρος της μελέτης για τη διαχρονική διερεύνηση στη σωματική τιμωρία, που επεξεργάστηκε το παιδιατρικό τμήμα

Λέξεις κλειδιά: Παιδιά, σωματική τιμωρία, νόμος.

¹Τ. Συντονίστρια Διευθύντρια Παιδιατρικού Τμήματος, Γ.Ν. «Ασκληπιείο Βούλας», Δρ. Ιατρικής

²Ειδικευόμενη παιδίατρος Παιδιατρικού Τμήματος, Γ.Ν. «Ασκληπιείο Βούλας»

Ίδρυμα προέλευσης:

Παιδιατρικό Τμήμα, Γ.Ν. «Ασκληπιείο Βούλας»

Η εργασία παρουσιάστηκε στο 39ο Πανελλήνιο Παιδιατρικό Συνέδριο.

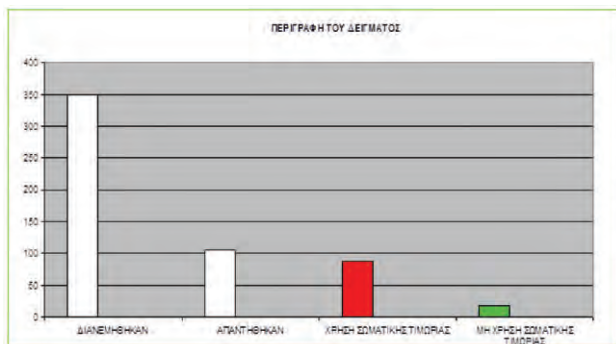
πριν και μετά την ποινικοποίηση αυτής (2006).

ΥΛΙΚΟ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΣ

Απευθυνθήκαμε σε γονείς, που προσκόμιζαν το παιδί τους στα τακτικά ιατρεία τα κλινικής μας με ερωτηματολόγια, που συμπλήρωναν προαιρετικά και ανώνυμα. Τα ερωτηματολόγια διανεμόνταν στους γονείς από παιδίατρο στην αίθουσα αναμονής των ιατρείων, όπου και υπήρχε κουτί συλλογής για τα απαντημένα ερωτηματολόγια, ώστε να διαφυλάσσεται η ανωνυμία των γονέων, η ειλικρίνεια των απαντήσεων και η προαιρετική συνεργασία τους.

Τα ερωτηματολόγια αναφέρονταν στο παιδί, που προσκομιζόταν προς εξέταση και αποτελούνταν από 17 συνολικά ερωτήσεις σχετικά με:

- Τα μέλη που απαρτίζουν την οικογένεια (ηλικία, εκπαίδευση, επάγγελμα των κηδεμόνων, αριθμός και ηλικία υπολοίπων παιδιών τα οικογένειας).
- Την ύπαρξη βοήθειας στο σπίτι.
- Το είδος της σωματικής τιμωρίας (μία σφαλιάρα «στο μάγουλο ή στα πιασινά» ή κάτι περισσότερο) και τη συχνότητα εφαρμογής της.
- Τη χρήση της ως μέθοδος «διαπαιδαγώγησης».
- Την ψυχολογική κατάσταση των γονέων.
- Τη συμμόρφωση ή όχι του παιδιού με την επιθυμία του κηδεμόνα άμεσα και μακροπρόθεσμα.
- Τις απόψεις τους σχετικά με την ποινικοποίηση της σωματικής τιμωρίας.
- Την επιθυμία τους για βοήθεια στη διαπαιδαγώγηση του παιδιού τους.
- Τη συμβολή του παιδίατρου σε αυτό (εικ. 1).

Εικόνα 1: Περιγραφή δείγματος.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Από τα 350 ερωτηματολόγια, που διανεμήθηκαν, απαντήθηκαν τα 105, δηλαδή ποσοστό 30%. Υπήρξαν γονείς, που δεν επιθυμούσαν να διαβάσουν τα ερωτηματολόγια, λίγοι αλλοδαποί μετανάστες, που δεν ήξεραν να διαβάζουν τα ελληνικά ή Έλληνες γονείς με άγχος για το οξύ πρόβλημα του παιδιού τους, για το οποίο και το προσκό-

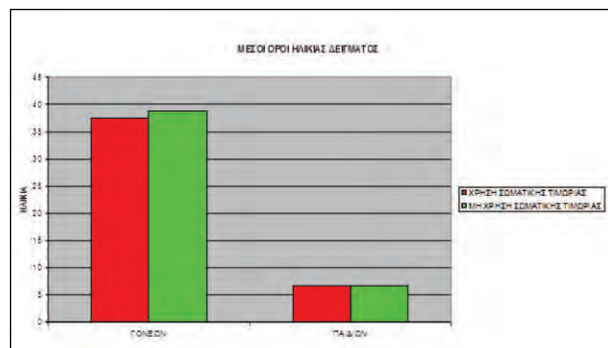
μιζαν στα τακτικά εξωτερικά μας ιατρεία. Συλλέξαμε και 8 ερωτηματολόγια, που θεωρήθηκαν άκυρα (2,28%).

Σύμφωνα με τα ερωτηματολόγια που απαντήθηκαν το 82,85% των γονέων χρησιμοποιεί τη χειροδικία και εξ αυτών το 61% δεν τα θεωρεί μέθοδο «διαπαιδαγώγησης».

Το 90,8% αναφέρει ότι χρησιμοποιεί ήπια μέσα (χτύπημα με το χέρι σε μαλακά μέρη), ενώ μόνο το 5,74% δέχεται ότι ξεπερνά τα παραπάνω και 3,44% δεν απάντησε. Παρόλα αυτά στη συνέχεια 11,49% απαντά ότι χρησιμοποιεί αντικείμενα κατά τη χρήση της σωματικής τιμωρίας (κουτάλα 36%, παντόφλα 27%, χάρακας, βέργα, βούρτσα, παιχνίδι). Το 32,18% δεν απαντά στο συγκεκριμένο ερώτημα και 56,32% απαντά «όχι» ότι δε χρησιμοποιεί αντικείμενα.

41,47% των γονέων που χειροδικούν δηλώνουν ότι είχαν χάσει την ψυχραιμία τους, 43,67% δεν απάντησαν, 9,14% ανέφεραν ότι χειροδικούν ανεξάρτητα από την ψυχολογική τους κατάσταση και μόνο 5,74% ήταν ήρεμοι.

Το 71% των παιδιών, που τιμωρήθηκαν, συμμορφώθηκαν άμεσα με την επιθυμία των γονέων. Τα μακροπρόθεσμα δε μπόρεσαν να ελεγχθούν από την εργασία μας. Ο μέσος όρος ηλικίας των κηδεμόνων που χρησιμοποιούν τη σωματική τιμωρία ήταν 37,5 ετών και το μορφωτικό τους επίπεδο μέσο προς το ανώτερο (38% Λυκείου, 27% Α.Ε.Ι. και 5,5% Μεταλυκειακή εκπαίδευση). Ο μέσος όρος ηλικίας όσων δεν χειροδικούν ήταν 38,7 ετών με μορφωτικό επίπεδο μέσο προς το ανώτερο επίσης, (36% Λυκείου, 27% Α.Ε.Ι. και 9% Μεταλυκειακή εκπαίδευση), δηλαδή δεν διέφεραν σημαντικά από τα πρώτα

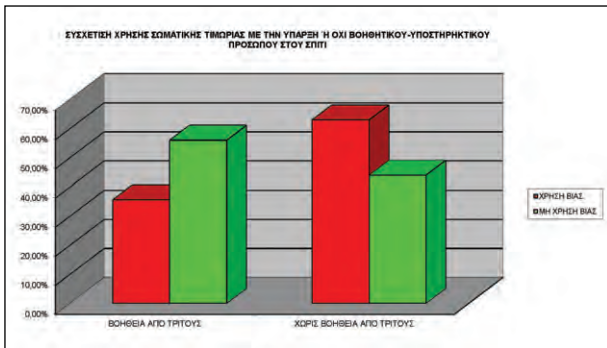
Εικόνα 2: Μέσοι όροι ηλικίας δείγματος.

στοιχεία. Ο μέσος όρος ηλικίας των παιδιών και στις δύο κατηγορίες ήταν ο ίδιος 6,6 ετών (εικ. 2).

Από τους γονείς που δεν χειροδικούν το 56% έχει βοήθεια στο σπίτι, ενώ από αυτού που χρησιμοποιούν τη σωματική τιμωρία, βοήθεια έχει το 35,6% (εικ. 3).

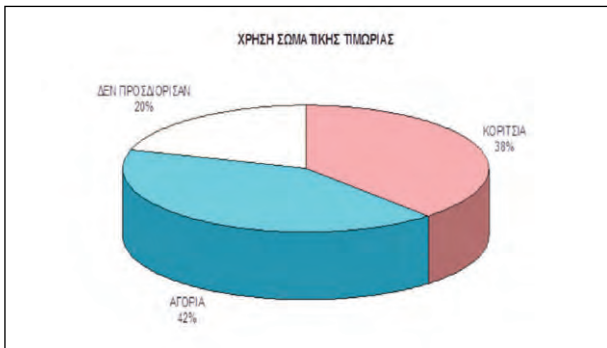
Μόλις το 5,74% διαφωνεί με την ποινικοποίηση του μέτρου. Μεταξύ αυτών που χειροδικούν 45,97% συμφωνούν απόλυτα με την ποινικοποίηση της σωματικής τιμωρίας και 42,52% εν μέρει. Αντίστοιχα από τους γονείς που δεν χειροδικούν, 61% συμφωνούν απόλυτα, 11% εν μέρει και το 28% δεν απάντησε.

47% των γονέων συνολικά και από τις δύο κατηγορίες επιθυμούν ενημέρωση και εκπαίδευση σε άλλες μεθόδους επιβολής πειθαρχίας ή τροποποίησης συμπεριφοράς και 40% προσδοκεί ότι ο παιδίατρος μπορεί να βοη-

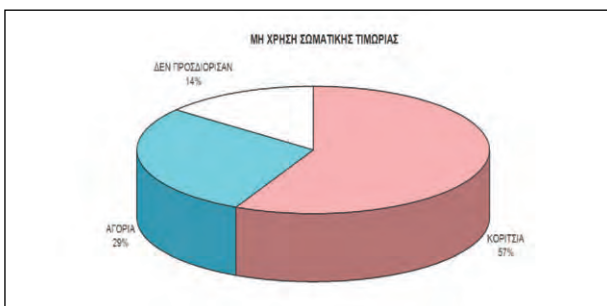

Εικόνα 3: Συσχέτιση χρήσης σωματικής τιμωρίας με την ύπαρξη ή όχι βοηθητικού υποστηρικτικού προσώπου στο σπίτι.

θήσει στην κατεύθυνση της διαπαιδαγώγησης. Από τα παιδιά που υφίστανται τη σωματική τιμωρία υπερείχαν ελαφρά τα αγόρια 41% έναντι 38% που ήταν κορίτσια, ενώ 20% δε δήλωσαν το φύλο των παιδιών. Από

Εικόνα 4: Χρήση σωματικής τιμωρίας.

Εικόνα 5: Μη χρήση σωματικής τιμωρίας.

τα παιδιά που δεν τιμωρούνται σωματικά 28,57% ήταν αγόρια, 57% κορίτσια και 14% δεν απάντησαν (εικ. 4&5).

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Το γεγονός ότι το 1/3 των ερωτηθέντων γονέων απάντησε μας βρίσκει «ικανοποιημένους», γιατί όπως διαφαίνεται το θέμα της σωματικής τιμωρίας είναι γεγονός που αφορά πολύ μεγαλύτερο πληθυσμό γονέων από ό- τι στην πράξη απαντά. Υπάρχει μία τάση αποστασιοποίησης από ένα γεγονός που πιθανώς να έχει ποινικές διαστάσεις, αλλά ακόμη και να αποτελεί ψυχικό άγος

για τον ίδιο τον ερωτώμενο. Κατά την επεξεργασία των απαντήσεων διαφαίνεται η δυσκολία των γονέων να δεχθούν ότι ξεπερνούν τα όρια (6% απαντά ότι ξεπερνά τη μία «σφαλιάρα στα μάγουλα ή στα πισινά» ενώ 11,49% στη συνέχεια απαντά ότι χρησιμοποιεί αντικείμενα και 38,18% δεν απαντά αφήνοντας ερωτηματικά για τη βαρύτητα της πρακτικής αυτής). Τα παραπάνω στοιχεία σε συνάρτηση με την κακή ψυχολογική κατάσταση των γονιών τη δεδομένη στιγμή (μόνο 5,74% βρίσκονται σε ηρεμία) δημιουργούν κινδύνους για τη μετάπτωση της πρακτικής της σωματικής τιμωρίας σε σωματική κακοποίηση. Το δυνητικά αξιόποιο της πράξης υποδηλώνεται και από το μεγάλο ποσοστό που συμφωνεί με την προοπτική ποινικοποίησης της όπως εφαρμόζεται σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες^{5,6}.

Αξιοσημείωτα θετική είναι η συμβολή υποστηρικτικού προσώπου στο σπίτι των γονέων που δεν χειροδικούν. Επίσης σημαντική είναι η επιθυμία του 47% συνολικά των γονέων για ενημέρωση σε άλλες μεθόδους τροποποίησης συμπεριφοράς - διαπαιδαγώγησης. Αίσθημα αυξημένης ευθύνης στους παιδίατρος για το έργο αυτό αποδίδει η αναζήτηση βοήθειας των γονέων 40% από τον παιδίατρο.

Τα ευρήματα της μελέτης μας είναι ενδεικτικά του γεγονότος ότι η πρακτική της σωματικής τιμωρίας των παιδιών ούτε τόσο αθώα είναι ούτε συμβάλλει θετικά στη διαπαιδαγώγηση των παιδιών^{1,2}. Υπάρχει πάντα η πιθανότητα μετάπτωσης από τη χειροδικία στην κακοποίηση. Τα συμπεράσματά μας συνηγορούν υπέρ της αναγκαιότητας εγκατάλειψης αυτής της πρακτικής, που είναι διαχρονικά και κοινωνικά αποδεκτή σε ευρεία κλίμακα σε μέθοδος διαπαιδαγώγησης. Συγχρόνως υποδηλώνουν την αξία παρέμβασης με υποστηρικτικό και αντίστοιχο θεσμικό πλαίσιο^{3,4}.

Οι γονείς σπάνια απευθύνονται σε κάποιο ειδικό για θέματα διαπαιδαγώγησης του παιδιού είτε γιατί καταφεύγουν σε παγιωμένες πρακτικές πολιτισμικά και κοινωνικά ανεκτές είτε γιατί το αποφεύγουν για επιμέρους λόγους. Απωθούν κάτι που τους στεναχωρεί, φοβούνται την κριτική ή τυχόν ποινικές συνέπειες για αποκλίνο- σες συμπεριφορές^{7,8}.

Ο παιδίατρος είναι ο επιστήμονας που θα δει συχνότερα από κάθε άλλον ειδικό το παιδί στα πρώτα χρόνια της ζωής του. Οι γονείς ζητούν συμβουλές από τον παιδίατρο για το μέγιστο του παιδιού και εκτιμούν τη γνώμη του σε θέματα διαπαιδαγώγησης. Ακόμα και όταν δε του ζητείται βοήθεια ο παιδίατρος, που παρακολουθεί συχνά το παιδί, δημιουργεί άποψη για το οικογενειακό περιβάλλον του παιδιού και του δίνεται η ευκαιρία να επισημάνει την ανάγκη υποστήριξης συμβουλευτικά ή ενεργοποιώντας τις απαραίτητες κοινωνικές υπηρεσίες^{7,9}.

Η σωματική τιμωρία εξοικειώνει το παιδί με τη βία εγκυμονώντας ένα μελλοντικό θύμα κακοποίησης, αλλά πιθανόν και ένα θύτη ταυτόχρονα άλλων προσώπων. Έτσι η βία εδραιώνεται ως αποδεκτός τρόπος επίλυσης διαφορών. Ο μύθος της αποδοτικότητας της πρακτικής δίνει άλλοθι στους γονείς, που σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να ξεπερνούν τα όρια¹⁰.

Το Ελληνικό Κράτος ήδη υιοθέτησε ως νόμο του κρά-

τους (4/12/92) τη Νέα Σύμβαση της Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, σύμφωνα με την οποία τα παιδιά έχουν το ίδιο απόλυτο δικαίωμα όπως και οι ενήλικες να προστατεύονται από όλες τις μορφές διαπροσωπικής βίας από όπου και αν προέρχονται³.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην ανατολή της νέας χιλιετίας, όπου τα Ανθρώπινα Δικαιώματα κερδίζουν ολοένα και περισσότερο έδαφος, οφείλουμε να διαφυλάξουμε και στην πράξη τα αναφαίρετα και αυτονόητα Δικαιώματα του Παιδιού.

SUMMARY

Corporal punishment of children as a discipline or educational approach

Papadakou Stavroula, Papageorgiou Konstantina

hellenic hospital dentistry 9: 107-110, 2016

A questionnaire was distributed to 350 parents, who brought their children to our Pediatric department, in order to investigate the use of corporal punishment in a certain social environment and to prove the value of change in established behavior. From the fulfilled questionnaires the following results came out: 83% use corporal punishment, 11,49% use also tools and 41,37% who use physical punishment admit the loss of their temper. Factors as the age of parents and their education, as well as the average age of the children in the two groups, were not found to be significantly correlated with this practice. The existence of a helping person in the family (relative or not) is combined with a reduction in the use of corporal punishment. All parents agree that this practice may consider illegal. 47% seek special education on this issue. 40% of them believe the pediatrician may have a role.

Key words: children; Corporal punishment; Law.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Παπαδάκου - Λαγογιάννη Στ. Η σωματική τιμωρία των παιδιών στην ελληνική κοινωνία. Ανακοίνωση 1978, Κέρκυρα, 18ο Παιδιατρικό Συνέδριο.
2. Freitag R, Lazowitz S, Kini N: Psychosocial aspects of child abuse for primary care pediatricians, *Pediatric Clinics of North America*, April 1988: 45: 2.
3. Αγάθωνος - Γεωργοπούλου Ε, Γεωργούδη Ν, Ζολώτα Κ, Σκουμπουρδή Α, Σταυριανάκη Μ, Τσιμπούκα Μ, Φερέτη Ε: Οδηγός για την αναγνώριση και αντιμετώπιση της κακοποίησης και παραμέλησης του παιδιού. Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, 1998: 24-27.
4. Durrant J: Evaluating the success of Sweden's corporal punishment ban. *Child Abuse & Neglect*, May 1999, 23: 435-448
5. Durrant J, Staffan J: Law Reform, Corporal Punishment and Child Abuse: The Case of Sweden. *International Review of Victimology*, May 2005, 12(2): 139-158
6. Save the Children, UNICEF, CEAPA, CONCAPA. Educate, don't punish, awareness campaign against corporal punishment in children, http://www.unicef.org/lac/spbarbados/Implementation/C/P/Global/Educate_donthit
7. Elliman D, Margaret A L: The physical punishment of children, *Archives of Diseases in Childhood*, 2000, 83: 196-198.
8. Tsakiridi P, Beri D, Tsounakis S, Papazoglou T, Zigoyianni K, Ziva - Petropoulou M, Papadakou - Lagoyianni S: Corporal punishment of children as a practice of behaviour modification. Paediatric Department of "Asclepeio" Voulas Hospital, Athens, Greece. September 2002, Hydra island Greece Essop, Annual Meeting. 25-28.
9. Royal College of Paediatrics and Child Health, Position Statement on corporal punishment, 2009, http://www.rcpch.ac.uk/sites/default/files/asset_library/corporalpunishment
10. Tracie O. Afifi, Natalie Mota, Harriet L. MacMillan, Jitender Sareen. Harsh Physical Punishment in Childhood and Adult Physical Health. *Pediatrics*, August 2013: 132: 2.

Διεύθυνση για επικοινωνία:

Παπαδάκου Σταυρούλα
Παιδιατρικό Τμήμα «Ασκληπιείο Βούλας»
Β. Παύλου 1, 166 73 Βούλα
email: stavroula.papadakou@gmail.com